

Cirkev o daniach: „Ani chudobnému nenadržaj, ani zámožnému nechytaj stranu“

Piotr Toboła-Pertkiewicz

31. mája 2020 ✝ Cirkev ✝ Ekonomika a hospodárstvo

V súčasnosti prevládajúce filozofické a politické trendy sa spravidla snažia nielen marginalizovať vplyv Cirkvi na život spoločnosti a štátu, ale dokonca jej zakazujú vyjadrovať sa k témam týkajúcich sa každodenného života občanov a ich postojov k štátu, lebo to vraj nepatrí do jej kompetencie. To je, samozrejme, neprijateľné, pretože Cirkev, ochrankyňa morálky a zároveň spoľahlivá učiteľka Pravdy, sa nemôže zamerať iba na niektoré aspekty života svojich detí, v ktorých im bude ukazovať správnu cestu, a ostatné nechávať bez povšimnutia. Jednou z takýchto otázok je zdaňovanie ľudskej práce a príjmov, ku ktorej sa neraz vyjadroval nielen Učiteľský úrad Cirkvi, ale aj samotné Sväté písmo.

Právomoc orgánov verejnej moci ukladať povinnosti občanom priamo vyplýva z potreby jestvovania štátu, ktorú Cirkev nepopiera. To však neznamená, že každé štátne rozhodnutie a každý nový zákon treba *ex definitione* považovať za morálny, ktorý sú ľudia povinní absolútne a slepo dodržiavať. Je to presne naopak: zákony štátu podliehajú hodnoteniu z hľadiska morálky, a preto môžu existovať situácie, v ktorých bude odmietnutie dodržiavať ich opodstatnené a nebude predstavovať hriech podvodu či opomenutia.

Štát – učí sv. Tomáš Akvinský – nie je nadriadené bytie, ale iba prostriedok na uskutočňovanie *spoločného dobra*. Je to nevyhnutný prostriedok, ale vo svojej činnosti je obmedzený. Dokazuje to stáročná tradícia katolíckeho učenia, ktorú nedávno jasne vyjadril Benedikt XVI. v encyklike *Deus caritas est*, kde Svätý otec výslovne uvádza, že *štát, ktorý by nebol organizovaný na základe spravodlivosti, by sa zmenil na „veľkú bandu zlodějov“*. Nie je ťažké doložiť, že nadmerný fiškálny tlak, ktorý obmedzuje nielen možnosti človeka ako podnikateľa, pretože ho zbavuje možnosti rozvíjať svoje záujmy, ale často priamo ohrozuje základy jeho osobnej i rodinnej existencie, v žiadnom prípade nemožno považovať za spravodlivý.

Sväté písmo o daniach

Zmienky týkajúce sa zaobchádzania štátu s občanmi (poddanými) nachádzame už v Starom zákone. Kniha Leviticus učí: *Rovnaké právo platí u vás pre cudzinca ako platí pre domorodca (Lv 24, 22)*, či: *Ani chudobnému nenadržaj, ani zámožnému nechytaj stranu!* (19, 15). Má to málo spoločného so súčasnou politikou, v ktorej často jedni diskriminujú druhých a vzájomne si hádžu poľenú pod nohy. Je zaujímavé, že na stránkach celého Svätého písma sa často uvádza jedna výška dane, a to desiatok, ktorý sa navyše platí paušálne. Pozoruhodný je rozdiel oproti súčasnosti, keď štát berie občanovi minimálne polovicu jeho príjmov.

Všetci vieme, že Pánu Ježišovi položili otázku, či slobodno platiť dane cisárovi, a všetci poznáme Jeho odpoveď. Zvyčajne nám však uniká, že otázka sa týkala paušálnej dane vo výške niekoľkých odpracovaných

dní ročne! Pri takých miernych daniach (a v skutočnosti veľmi nízkych, pretože sa pohybujú okolo 10 % príjmu), aké existovali v dobe, keď Spasiteľ žil na zemi, možno jeho odpoveď na jednej strane interpretovať ako výzvu podriaďiť sa moci a ňou stanoveným zákonom, na druhej strane je však zrejmé, že musí ísť o legitímnu a spravodlivú moc. Ak je moc spravodlivá, potom ani dane, ktoré ukladá, nemôžu byť nespravodlivé.

Lúpež ako každá iná

Hoci svätý Tomáš Akvinský výslovne hovorí o nutnosti platenia daní (v komentári k *Sentencii* Petra Lombarda), napriek tomu v tom istom odseku, v ktorom priznáva vládcovi toto právo, cituje svätého Augustína, aby zdôvodnil možnosť postaviť sa proti nespravodlivosti: *Ak zase nejaké knieža alebo diabol trestá alebo odporúča niečo, čo odporuje Bohu, vtedy sa možno proti tomu postaviť. Preto sv. Augustín, keď riešil otázku, kedy sa možno postaviť proti moci, hovorí: „Ak nejaká moc nariaďuje niečo, čo sa nesmie, potom je rozumné touto autoritou pohrdať z obavy pred vyššou mocou. (...) Netreba azda odmietnuť, čo nariadi prokurátor, ak je to v rozpore s prokonzulom? A opäť platí, že ak jedno prikáže prokonzul a druhé cisár, bude niekto mať pochybnosti, kým má pohrdať a komu slúžiť?“*

Pre kresťana je najvyššou autoritou Božia moc a svedomie. Preto nemožno ospravedlňovať okrádanie ľudí, ktoré je jednoducho porušením siedmeho Božieho prikázania: *Ak kniežatá si násilím vynucujú niečo, čo im nepatrí, je to lúpež ako každá iná* – pripomína anjelský doktor. Nespravodlivé daňové bremeno je nepochybne dostatočným a opodstatneným dôvodom na to, aby sa spoločnosť proti moci vzoprela.

Na myšlienku sv. Tomáša po niekoľkých storočiach nadviazala španielska škola postscholastickej ekonomie (o pozoruhodných názoroch na voľný trh tejto skupiny píše Dr. Alejandro A. Chafuen z Atlas Foundation v knihe *Viera a sloboda*) a v nedávnej dobe konštitúcia *Gaudium et spes* Druhého vatikánskeho koncilu, ktorá uvádza: *Keď však verejná moc prekročí svoju kompetenciu a utláča občanov, tí nemajú odmietať to, čo si objektívne vyžaduje spoločné dobro. Nech je im však dovolené brániť svoje práva a práva svojich spoluobčanov proti zneužívaniu tejto moci pri rešpektovaní medzí, ktoré určuje prirodzený a evanjeliový zákon (č. 74).*

Zdroj: goodfreephotos.com

Práva a povinnosti verejnej moci

V známej, hoci často nesprávne interpretovanej encyklike *Rerum novarum*, pápež Lev XIII. považuje vysoké dane za útok na majetok, čiže za postup na úrovni krádeže. Podľa jeho názoru je vlastníctvo prirodzeným právom každej ľudskej bytosti a prostriedkom, pomocou ktorého formuje svoju budúcnosť. Lev XIII. kritizuje obmedzovanie počtu podnikateľských subjektov a vytváranie prekážok v prístupe na trh a požaduje rozširovanie možností pre nadobúdanie súkromného vlastníctva.

Píše otvorene: *Štát nesmie subjekty zaťažovať prehnanými daňami*. Z učenia *Rerum Novarum* je preto možné vyvodíť, že štát môže zavádzať dane na rôzne spoločensky odôvodnené účely, nesmú však byť prehnane vysoké. Dane nie sú zneužívaním ani vtedy, keď občania za ne od štátu dostanú primeranú

protihodnotu. V opačnom prípade ide o plytvanie a rozkrádanie zo strany parazitickej byrokracie a dane sa v takomto prípade stávajú krádežou.

K takejto situácii dochádza vtedy, keď si verejná moc vynúti prehnané výkupné, ktoré potom vynakladá na údajnú či v podstate zbytočnú starostlivosť, ktorá napríklad často poškodzuje rodiny.

A predsa – ako píše Dariusz Dańkowski SJ – katolícka etika zastáva názor, že rodina je inštitúcia založená podľa prirodzeného zákona na to, aby vychovávala mladú generáciu. Úloha štátu v súlade so zásadou subsidiarity spočíva v poskytovaní pomoci rodinám, ktorá je nevyhnutná na splnenie úloh stanovených prirodzeným právom. Z toho vyplýva, že daňové zákony musia byť „prorodinné“. Niet pochyb, že nižší fiškálny tlak i ponechanie väčšieho množstva peňazí občanom, je pre nich najvýhodnejšie. *Je nemysliteľné stavať na rovnakú úroveň prirodzenú rodinu a štátne inštitúcie* – a toto konštatovanie sa netýka iba rodiny, ale aj podnikateľov: práca poctivej súkromnej inštitúcie zameraná na zisk, ktorý možno dosiahnuť iba poctivou prácou a získaním dôvery spotrebiteľov, je oveľa efektívnejšia.

Mnoho podnikateľov dodržiava zásadu subsidiarity, ktorú predkladá Cirkev, napríklad v encyklikách Pia XI., ktorá okrem zisku vníma aj ľudskosť zamestnanca. Majitelia takýchto súkromných spoločností v čoraz väčšej miere investujú do svojich pracovníkov a platia im rôzne typy kurzov, aby sa zdokonaľovali vo svojich znalostiach a zručnostiach.

Túžba po zisku a vrodená podnikavosť na jednej strane prispievajú k rozvíjaniu ľudskej osobnosti, na druhej strane rešpektovanie učenia Cirkvi je garanciou, že táto osoba nezostane hluchá voči skutočným potrebám blížnych. Bohužiaľ, v tejto oblasti štát často ubíja podnikavosť i dobročinnosť pretože priveľmi zvyšuje mzdové náklady i vlastnú pseudo-charitatívnu aktivitu.

Ján XXIII. v encyklike *Mater et Magistra* zdôraznil, že povinnosťou štátu je vytvárať priaznivé podmienky pre občanov, aby rozvíjali svoju podnikavosť, odstraňovali bariéry, podporovali a chránili drobný majetok i iniciatívy a umožňovali výkon práv a slobôd. Pápež taktiež vyhlásil, že súkromné vlastníctvo je zárukou slobody, ktorá zase dáva príležitosť na morálny a milosrdný život, čím nadväzoval na slová Pia XI., ktorý na rozdiel od toho, čo často počujeme, nielenže neodsúdil kapitalizmus, ale uznal ho ako jediný morálne opodstatnený systém.

Nadinterpretácie etatistov

V prípade učenia Jána Pavla II. – podobne ako Leva XIII. – sa zástancovia fiškalizmu a etatizmu snažia vzbudiť dojem, že pokiaľ ide o ekonomické otázky, ich predstavy sa vlastne zhodujú. Robert Sirico, zakladateľ inštitútu Actona, v knihe *Náboženstvo, sloboda, podnikanie* to však vyvracia a tvrdí, že takéto tvrdenie je neopodstatnené. Pred niekoľkými rokmi napísal: *Pápež dôrazne hovorí, že katolicizmus neponúka „tretiu cestu“ medzi socializmom a kapitalizmom. Veľakrát pozýval do Vatikánu ľudí ako napríklad Garyho Beckera, Roberta Rectora, Michaela Novaka a Georgea Gildera. Oni vo Vatikáne hovorili viac-menej to isté, čo ja hovorím, pretože naše názory sú takmer totožné. Nechcem tým povedať, že pápež je ekonomickým liberálom. Tvrdím však, že si cení slobodnú ekonomiku. Chce však pritom mať istotu, že táto ekonomika je hlboko zakorenená v kultúre, že presahuje samu seba a rešpektuje ľudskú bytosť.*

Stačí siahnuť po textoch samotného Jána Pavla II., napríklad z encykliky *Centesimus annus*, kde sa môžeme dočítať, že *štát blahobytu, ktorý priamo zasahuje do spoločnosti a oberá ju o zodpovednosť, plytvá ľudskou a sociálnou energiou a spôsobuje prebudenie štátneho aparátu, ktorý ovláda viac byrokratická logika ako úsilie slúžiť občanom, čo prináša so sebou ohromné narastanie výdavkov*. Presne to vystihuje situáciu, v ktorej štát berie na seba priveľa úloh, a keďže nemá iné peniaze ako peniaze od občanov, musí im stále ukladať nové a čoraz vyššie dane. Je to popis krajiny, v ktorej v súčasnosti žijeme a ktorá plytvá tvorivou energiou obyvateľov, čo núti mnohých uchýľovať sa k podvodom. Kto vezme na seba tento hriech?

Katechizmus Katolíckej cirkvi v bode 2240 výslovne uvádza: *Podriadenosť autorite a spoluzodpovednosť za spoločné dobro vyžadujú z morálneho hľadiska platiť dane, uplatňovať volebné právo a brániť krajinu*. Nemali by sme však zabúdať na kontext, v ktorom bolo toto ustanovenie zavedené, ani na podmienky pre jeho úplné a spravodlivé splnenie. Najdôležitejšie z nich sú *zákonnosť moci* (bod 2239) a *bezúhonnosť* jej konania, pričom katechizmus uvádza aj povinnosti štátnych orgánov, medzi nimi: starostlivosť o dôstojnosť ľudskej osoby a zohľadnenie potrieb občanov, ktorí však majú právo na odpor: *Občan je vo svedomí viazaný neriadiť sa predpismi občianskych autorít, ak sú tieto predpisy v rozpore s požiadavkami morálneho poriadku, so základnými ľudskými právami alebo s učením evanjelia. Odopretie poslušnosti občianskym autoritám, keď ich požiadavky odporujú požiadavkám správneho svedomia, má svoje odôvodnenie v rozlišovaní medzi službou Bohu a službou politickému spoločenstvu* (2242).

Ďalší bod katechizmu, ktorý stojí za to pripomenúť, pretože je málo známy, dokonca hovorí o možnosti – za určitých podmienok – ozbrojenej formy odporu proti nespravodlivému konaniu štátu. Je to vlastne zopakované učenie, ktoré má svoj zdroj v evanjeliu a sformuloval ho sv. Tomáš a pápeži, podľa ktorého povinnosť občanov prispievať k spoločnému dobru nijakým spôsobom neznamená, že štát má právo ich utláčať či používať takto získané prostriedky na zlé a pre väčšinu obyvateľstva neprijateľné ciele, napríklad na potraty.

Cirkev na strane daňovníka

Nie bezdôvodne napísal Karl Marx, že *existuje iba jeden spôsob, ako zabiť kapitalizmus – dane, dane a znova dane*. Toto „legalizované“ okrádanie spoluobčanov je dodnes charakteristické pre všetky režimy opovrhujúce slobodou človeka, ktoré sa za každú cenu usilujú zbaviť ho iniciatívnosti i zodpovednosti za svoje činy. Cirkev je strážkyňou slobody, a preto keď sa ozýva v svetských záležitostiach, snaží sa túto slobodu brániť, najmä v prípadoch, ktoré sa dotýkajú všetkých ľudí. Jednou z nich je platenie daní – Cirkev jasne hovorí, že nielenže nemajú byť prehnané, ale aj ich použitie musí byť na ciele, z ktorých môže plynúť iba dobro. Aj v tejto veci je Cirkev v konečnom dôsledku na strane človeka. Na strane daňovníka.

© **Všetky práva vyhradené. Článok bol prebraný z partnerského webu PCH24.**

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/cirkev-o-daniach-ani-chudobnemu-nenadrzaj-ani-zamoznemu-nechytaj-stranu/>